

การเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ของผู้สูงอายุย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง

Self-reliance of Elderly Migrants Moving into Urban Area

อิทธิพงษ์ ทองศรีเกตุ¹ ดุษฎี आयुวัฒน์^{1*} และ เสาวลักษณ์ ชัยทวีป²
Ittipong Thongsrikate,¹ Dusadee Ayuwat^{1} and Saowalak Chaytawee²*

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จ. ขอนแก่น 40000

¹Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University, Khon Kaen 40000, Thailand

²คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ. เชียงใหม่ 50290

Faculty of Liberal Art, Maejo University, Chiang Mai 50290, Thailand

*Corresponding author: Email: Dusayu@kku.ac.th

(Received: November 28, 2018; Accepted: June 24, 2019)

Abstract: This research aimed to describe and analyze the factors related to self-reliance of elderly migrants moving into urban area. The quantitative approach and structured questionnaires were adopted to collect the data from elderly migrants live in Khon Kaen municipality 276 people from April 2018. The obtained data was analyzed by using the descriptive statistics and chi-square test. The results of this study found that the elderly migrants moving in to urban area at the medium level of self-reliance. From chi-square testing, it was found that gender, age, marital status, education level, income, number of household member living together, area stay, migration characteristics, reason of migration, migration plan, activity of everyday life, role in household, and health cares were significantly correlated with the self-reliance of elderly migrants moving into urban area ($P < 0.05$). Therefore, personal factors of the elderly migrants are important to being elderly migrants' self-reliance. Moreover, the elderly migrants moving into urban areas need to be well-prepared for health and financial issues. which would help the elderly to be able to live their lives happily with reliance on household members and continues to contribute to the community and society.

Keywords: Self-reliance, elderly migrants, activity

บทคัดย่อ: บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพรรณนาและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ของผู้สูงอายุย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และแบบสอบถามแบบมีโครงสร้างกับผู้สูงอายุย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จำนวน 276 คน เก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนเมษายน 2561 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาและทดสอบความสัมพันธ์ โดยใช้สถิติไคสแควร์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมืองเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้อยู่ในระดับปานกลาง จากการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนรายได้ต่อเดือน จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ด้วยกันในครัวเรือน เขตที่อยู่อาศัยก่อนการย้ายถิ่น ลักษณะการย้ายถิ่น การเตรียมตัวก่อนการย้ายถิ่น การทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน การมี

บทบาทในครัวเรือน และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ มีความสัมพันธ์ต่อการเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังนั้นคุณลักษณะทั่วไปของผู้สูงอายุย้ายถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอยู่ในตนเองของผู้สูงอายุมีความสำคัญในฐานะที่ช่วยให้ผู้สูงอายุยังคงเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ นอกจากนั้นผู้สูงอายุย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมืองต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนการย้ายถิ่นทางด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม รวมทั้งกิจกรรมให้กับตนเองภายหลังการย้ายถิ่น ซึ่งช่วยให้ผู้สูงอายุย้ายถิ่นยังคงมีศักยภาพในการดำเนินชีวิต ลดการพึ่งพิงพึ่งพาสมาชิกในครัวเรือน และยังคงเป็นผู้ที่มีคุณภาพการต่อชุมชนและสังคม

คำสำคัญ : ผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ ผู้สูงอายุย้ายถิ่น กิจกรรม

คำนำ

ศตวรรษที่ 21 สถานการณ์การเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุเกือบทุกประเทศในโลก เป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญและท้าทายที่สุดประการหนึ่ง (United Nations, 2002) เช่นเดียวกับประเทศไทยที่ได้กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการมาแล้วเกือบสองทศวรรษ ข้อมูลการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยปี พ.ศ.2560 พบว่าว่ามีผู้สูงอายุอยู่ที่ร้อยละ 16.7 ของประชากรทั้งประเทศ โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผู้สูงอายุอาศัยอยู่มากที่สุดร้อยละ 31.6 (National Statistical Office, 2016) ปัญหาอย่างหนึ่งที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องเผชิญ คือ การลดลงของบทบาทหน้าที่ซึ่งผู้สูงอายุเคยมีอยู่เดิม ซึ่งเกิดมาจากปัญหาทางด้านสุขภาพที่ความเสื่อมถอยทางร่างกายเป็นอุปสรรคหลักของการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้นก็ยิ่งเสี่ยงต่อการเจ็บไข้ได้ป่วย พึ่งตนเองได้น้อยลง ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคเรื้อรังและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (Tongdee et al., 2013)

ผู้สูงอายุย้ายถิ่นเป็นประชากรที่น่าสนใจอีกกลุ่มหนึ่ง เนื่องจากผู้สูงอายุมีการย้ายถิ่นน้อยกว่ากลุ่มวัยอื่น ๆ (Bernard and Pelikh, 2019) แต่ก็ไม่ใช่ว่าผู้สูงอายุจะไม่ย้ายถิ่น ข้อมูลจากการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากรพบว่า การย้ายถิ่นของผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมีแนวโน้มสูงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีพ.ศ. 2553 จากร้อยละ 2.1 เป็นร้อยละ 3.8

ในปีพ.ศ. 2560 ของผู้สูงอายุย้ายถิ่นทั้งหมด ขณะที่การย้ายถิ่นของประชากรกลุ่มอื่นมีแนวโน้มลดลง (National Statistical Office, 2016) การย้ายถิ่นของผู้สูงอายุนอกจากจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นแล้วประชากรกลุ่มนี้ต้องปรับเปลี่ยนที่อยู่อาศัยในช่วงปีปลายของชีวิต ตามธรรมชาติของผู้ย้ายถิ่นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงทั้งการใช้ชีวิต สภาพแวดล้อม สภาพทางสังคม การปรับตัวให้เข้ากับถิ่นที่อยู่อาศัยปลายทาง (Kaplan et al., 1977) การเปลี่ยนแปลงการอยู่อาศัยจากสภาพแวดล้อมที่คุ้นเคยมาอย่างยาวนาน มาอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แปลกใหม่อาจไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่ย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค พบว่ามีผู้สูงอายุย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเทศบาลนครขอนแก่นในช่วงปี พ.ศ. 2556-2558 มากกว่า 900 คน ซึ่งมีการย้ายถิ่นเข้าที่สูงเมื่อเทียบกับเขตปกครองอื่นในจังหวัดเดียวกัน ผู้สูงอายุย้ายถิ่นที่เข้ามาอาศัยในเขตเมืองแห่งนี้มีความหลากหลายทั้งช่วงอายุ ภาวะสุขภาพ และทุนทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันผู้สูงอายุย้ายถิ่นบางกลุ่มได้เตรียมตัวก่อนการย้ายถิ่น มีความพร้อมทางด้านสุขภาพร่างกายรวมไปถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจที่ดีสามารถพึ่งพาตนเองได้เมื่อย้ายถิ่นไปอาศัยในถิ่นปลายทาง ในทางตรงกันข้ามผู้สูงอายุอีกกลุ่มหนึ่งไม่ได้มีการเตรียมตัวก่อนการย้ายถิ่น มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ หรือปัญหาสุขภาพอาจต้อง

ย้ายถิ่นไปพึ่งพาสมาชิกในครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในถิ่น
ปลายทาง

บทความนี้ จึงนำเสนอปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ของผู้สูงอายุย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุย้ายถิ่นจะยังคงเป็นผู้ที่สามารถพึ่งตนเองได้ ควรมีการเตรียมการ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนกับปัจจัยใดบ้าง เพื่อที่จะให้ประชากรกลุ่มนี้สามารถดำเนินชีวิตด้วยการเป็นผู้ที่พึ่งตนเองได้โดยไม่ต้องรบกวนสมาชิกที่อยู่อาศัยในครัวเรือน แม้จะย้ายถิ่นมาอาศัยกับสมาชิกในครัวเรือน อาจไม่จำเป็นต้องเป็นผู้พึ่งพิงสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด แต่ยังเป็นผู้ที่พึ่งตนเองได้และสามารถใช้คุณลักษณะบางประการดูแลสมาชิกในครัวเรือนได้

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative methodology) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ของผู้สูงอายุย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง หน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล (unit of analysis) เป็นหน่วยระดับปัจเจก (individual)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่ย้ายถิ่นจากถิ่นพื้นที่อื่นเข้าสู่เขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ด้วยการแจ้งย้ายทะเบียนบ้านเข้าสู่เขตเทศบาลนครขอนแก่น ระหว่างปี 2556-2558 จาก 95 ชุมชน จำนวน 938 คน ซึ่งเป็นช่วงปีที่มีการแจ้งย้ายทะเบียนบ้านของผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเข้าสู่เขตเทศบาลนครขอนแก่นสูงสุด กลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณขนาดจากตารางของ Krejcie and Morgan (1970) ได้ตัวอย่างในการวิจัย 274 คน ซึ่ง

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลกับตัวอย่างเกินจากขนาดตัวอย่างเป็น 276 คน

การคัดเลือกตัวอย่าง (sampling) ได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก (inclusion criteria) คือ (1) เลือกผู้สูงอายุย้ายถิ่นที่อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ณ วันที่ย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเทศบาลนครขอนแก่น และอยู่อาศัยในชุมชนเขตเทศบาลนครขอนแก่นไม่ต่ำกว่า 6 เดือน (2) มีสติสัมปชัญญะ ไม่ป่วยเป็นโรคภัยแรง โรคเรื้อรัง ไม่เป็นผู้ป่วยนอนติดเตียง และ (3) ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในภาษาไทยในระดับอ่านออกเขียนได้

การสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มแบบ 2 ขั้นตอน (two-stage random sampling) คือ การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่ายโดยการจับฉลาก (simple random sampling) ได้ชุมชนที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ชุมชนกึ่งเมือง จำนวน 22 ชุมชน ชุมชนแออัด จำนวน 6 ชุมชน และชุมชนเมือง จำนวน 10 ชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเองจากการการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด/ทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ (1) คุณลักษณะทั่วไป (2) แบบแผนการย้ายถิ่น (3) สังคมและ (4) การเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ของผู้สูงอายุย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง ซึ่งทั้ง 4 ส่วนของแบบสอบถามมีทั้งข้อคำถามปลายปิดและปลายเปิดและมีลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วน

การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน ทำการตรวจสอบเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และนำไปทดสอบกับกลุ่มผู้สูงอายุย้ายถิ่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 25 คน

หลังจากนั้นได้นำแบบสัมภาษณ์ที่เก็บรวบรวมข้อมูลไปทำการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ด้วยการทดสอบสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอน-บาช (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 หลังจากนั้นได้มีการปรับแบบสอบถามอีกครั้งก่อนที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

การวัดตัวแปร

ตัวแปรตาม (Dependent variable) ในการวิจัยครั้งนี้คือ การเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ของผู้สูงอายุที่ย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง ซึ่งเป็นตัวแปรที่ผู้วิจัยได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด/ทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นตัวแปรที่อยู่ในมาตรวัดระดับอันตรภาคชั้น (Interval scale) ในการวิเคราะห์สองตัวแปร (Bi-variate analysis) ผู้วิจัยได้มีการปรับตัวแปรและจัดกลุ่มตัวแปรใหม่เป็นตัวแปรระดับการเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ของผู้สูงอายุที่ย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ระดับสูง (2) ระดับปานกลาง และ (3) ระดับต่ำ ส่วนตัวแปรอิสระ (Independent variable) ประกอบด้วย ปัจจัยคุณลักษณะทั่วไป ปัจจัยแบบแผนการย้ายถิ่น และปัจจัยสังคมและสภาพแวดล้อม มีทั้งตัวแปรที่มีระดับการวัดแบบกลุ่ม (Nominal scale) และอยู่ในมาตรวัดระดับอันตรภาคชั้น (Interval scale) ซึ่งตัวแปรที่มีระดับการวัดแบบอันตรภาค ได้จัดกลุ่มปรับตัวแปรใหม่ให้อยู่ในระดับกลุ่ม ก่อนนำเข้าวิเคราะห์ความสัมพันธ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล (data collection) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กับตัวอย่างในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2561 และ การวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์

จากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น หมายเลขการรับรองที่ HE 603003

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ตารางไขว้ (Cross tabulation) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการศึกษา

1.คุณลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง

จากตัวอย่างผู้สูงอายุที่ย้ายถิ่น จำนวน 276 คน พบว่า เป็นผู้สูงอายุที่ย้ายถิ่นหญิง มากกว่าผู้สูงอายุที่ย้ายถิ่นชาย ร้อยละ 65.9 มีอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 60-69 ปี ร้อยละ 56.9 ส่วนใหญ่ยังคงมีสถานภาพสมรส ร้อยละ 61.1 เกินกว่าครึ่งสำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 63.0 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 7,240 บาท โดยรายได้ส่วนใหญ่มาจากเบี้ยยังชีพของรัฐ ร้อยละ 89.1 ซึ่งไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตประจำวันถึงร้อยละ 64.9 ผู้สูงอายุที่ย้ายถิ่นส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับสมาชิกในครัวเรือนน้อยกว่า 3 คนร้อยละ 61.6

2.ปัจจัยแบบแผนการย้ายถิ่น

ตัวอย่างผู้สูงอายุที่ย้ายถิ่น ส่วนใหญ่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้าสู่เขตเมือง ร้อยละ 45.7 ซึ่งเป็นเขตชนบทในจังหวัดที่อยู่ใกล้กับจังหวัดขอนแก่น เช่น จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดร้อยเอ็ด และมีบางส่วนย้ายมาจากจังหวัดอื่น ๆ เช่น แพร่ พิจิตร ลำปาง พระนครศรีอยุธยา รวมทั้งกรุงเทพมหานคร ตัวอย่างผู้สูงอายุที่ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ย้ายถิ่นมาพร้อมกับคู่สมรส ร้อยละ 51.1 สาเหตุของการย้ายถิ่นเพราะต้องการอยู่อาศัยใกล้ชิดกับสมาชิกในครัวเรือน ร้อยละ 54.7 และย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในบ้านของบุตร มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในถิ่นปลายทาง

เฉลี่ย 5 ปี ก่อนการย้ายถิ่นตัวอย่างผู้สูงอายุย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีการเตรียมตัวอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 46.1

3.ปัจจัยทางสังคมและสภาพแวดล้อม

ปัจจัยทางสังคมและสภาพแวดล้อมของตัวอย่างผู้สูงอายุย้ายถิ่นพบว่า ผู้สูงอายุย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 98.2 ขณะเดียวกันกลุ่มตัวอย่างที่มีบทบาทในครัวเรือนอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 90.6 และมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 100.0

4.การเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้

การเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ในภาพรวมพบว่า ตัวอย่างผู้สูงอายุย้ายถิ่นมีการทำกิจกรรมเพื่อการเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 45.7 รองลงมาอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 38.0 และระดับต่ำ ร้อยละ 16.3 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 32.37

โดยจำแนกระดับการเป็นผู้สูงอายุที่ดูแลตนเองได้ตามด้านการมีกิจกรรมได้ดังนี้ (ตารางที่ 1)

4.1) ด้านกิจกรรมเพื่อให้มีสุขภาพดี พบว่าตัวอย่างผู้สูงอายุย้ายถิ่นมีการทำกิจกรรมเพื่อให้มีสุขภาพดีอยู่ในระดับระดับสูง ร้อยละ 96.4 และระดับปานกลาง ร้อยละ 3.6 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 12.87 คะแนน

4.2) ด้านกิจกรรมเพื่อการมีส่วนร่วม พบว่าตัวอย่างผู้สูงอายุย้ายถิ่นมีการทำกิจกรรมเพื่อการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 61.6 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 36.2 และระดับต่ำ ร้อยละ 2.2 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 7.79 คะแนน

4.3) ด้านกิจกรรมเพื่อการมีหลักประกันในการดำเนินชีวิต พบว่า ตัวอย่างผู้สูงอายุย้ายถิ่นมีการทำกิจกรรมเพื่อการมีหลักประกันในการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 84.1 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 15.9 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 11.10 คะแนน

Table 1. Level of activity to self-reliance of elderly migrants moving into urban area (n=267)

Activity to active aging of elderly migrants	Low	Medium	High	Mean
	Percentage	Percentage	Percentage	
Total	16.3	45.7	38.0	32.37
Activity for health	0.0	3.6	96.4	12.87
Activity for participant	2.2	36.2	61.6	7.79
Activity for security	0.0	15.9	84.1	11.70

5.ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเป็นผู้สูงอายุที่ดูแลตนเองได้ของผู้สูงอายุย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง

ปัจจัยคุณลักษณะทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนรายได้ต่อเดือน จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ด้วยกันในครัวเรือน เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเป็นผู้สูงอายุที่ดูแลตนเองได้ของผู้สูงอายุย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุย้ายถิ่นชายเป็นผู้

สูงที่พึ่งตนเองอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 48.9 และหากผู้สูงอายุยังเป็นผู้สูงอายุตอนต้น (60-69 ปี) และยังมีสถานภาพสมรสจะเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้สูง ร้อยละ 40.3 และ 46.4 ตามลำดับ นอกจากนั้นหากผู้สูงอายุย้ายถิ่นมีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปจะเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้สูง ร้อยละ 64.5 ผู้สูงอายุย้ายถิ่นที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไปจะเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้สูง ร้อยละ

60.0 และเมื่ออยู่อาศัยกับสมาชิกในครัวเรือนต่ำกว่า 3 คนก็จะเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้สูง ร้อยละ 44.7 ส่วนความเพียงพอของรายได้ต่อรายจ่าย พบว่า ไม่มี

ความสัมพันธ์ต่อการเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ของผู้สูงอายุย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง (ตารางที่ 2)

Table 2. The relationship between personal factor with self-reliance of elderly moving into urban area (n=276)

Factors	Active aging			Total (n=276)
	Low (%)	Medium (%)	High (%)	
Personal factors				
1.Gender				
Male	8.5	42.6	48.9	94
Female	20.3	47.3	32.4	182
Pearson Chi-square= 10.056 df.= 2 <i>P</i> -value < 0.05				
2.Age				
60-69 years	13.4	46.2	40.3	253
70-79 years	42.9	42.9	14.3	21
More than 80 years	100.0	0.0	0.0	2
Pearson Chi-square= 24.137 df.= 4 <i>P</i> -value < 0.05				
3.Education				
Non-education	40.0	26.7	33.3	15
Primary education	19.3	49.4	31.3	176
Secondary education	19.3	44.4	46.3	54
Higher education	0.0	35.5	64.5	31
Pearson Chi-square= df.= 6 <i>P</i> -value < 0.05				
4.Marital status				
Single	17.9	35.7	46.4	28
Married	9.4	46.5	44.1	170
Widowed, divorced and separated	30.8	47.4	21.8	78
Pearson Chi-square=23.269 df.= 4 <i>P</i> -value < 0.05				
5.Inccom per month				
Less than 5,000 THB	26.2	43.4	30.3	145
5,000-7,500 THB	6.1	51.5	42.2	33
7,501-10,000 THB	6.1	69.7	24.2	33
More than 10,000 THB	4.6	35.4	60.0	45
Pearson Chi-square=36.813 df.= 6 <i>P</i> -value < 0.05				
6. Income sufficient per month				
Non-Sufficient	19.0	44.1	36.9	179
Sufficient	11.3	48.5	40.2	97
Pearson Chi-square= 2.702 df.= 2 <i>P</i> -value > 0.05				

7. Household members

Less than 3 people	15.3	40.0	44.7	170
4-6 people	16.1	53.8	30.1	93
More than 6 people	30.8	61.5	7.7	13

Pearson Chi-square= 11.696 df.= 4 P-value < 0.05

ส่วนปัจจัยแบบแผนการย้ายถิ่น และปัจจัยสังคมและสภาพแวดล้อม พบว่า ปัจจัยแบบแผนการย้ายถิ่น ได้แก่ เขตที่อยู่อาศัยก่อนการย้ายถิ่น ลักษณะการย้ายถิ่น และการเตรียมตัวก่อนการย้ายถิ่น เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ของผู้สูงอายุย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเขตที่อยู่อาศัยก่อนการย้ายถิ่น ผู้สูงอายุเดิมที่เคยอาศัยอยู่ในเขตเมืองอยู่แล้วย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองอีกครั้งเป็นผู้สูงอายุย้ายถิ่นที่พึ่งตนเองได้สูง ร้อยละ 50 ทั้งนี้หากผู้สูงอายุย้ายถิ่นมากับญาติพี่น้องก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีการพึ่งตนเองได้สูง ร้อยละ 50.8 นอกจากนั้นหากผู้สูงอายุมีการเตรียมตัวก่อนการย้ายถิ่นอยู่ในระดับสูง ก็จะทำให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเองได้สูง

ร้อยละ 76.5 ส่วนสาเหตุ/เหตุผลในการย้ายถิ่น และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในถิ่นปลายทางพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ของผู้สูงอายุย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง ขณะที่ปัจจัยสังคมและสภาพแวดล้อม พบว่า การทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน บทบาทในครัวเรือน และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ของผู้สูงอายุย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุย้ายถิ่นที่มีการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน มีบทบาทในครัวเรือน และมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับสูง ก็จะช่วยให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเองได้สูง ร้อยละ 71.7, 55.1 และ 77.8 ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

Table 3. The relationship between migration plans and social and environment factors with self-reliance of elderly migrants moving into urban area (n=276)

Factors	Active aging			Total (n=276)
	Low (%)	Medium (%)	High (%)	
Migration plan				
1.The location of origin before migration				
Rural area	21.4	54.8	23.8	126
Unban area	12.0	38.0	50.0	150
Pearson Chi-square= 20.295 df.= 2 P-value < 0.05				
2.Migration with				
Alone	26.3	52.6	21.1	57
Spouse	9.9	50.4	39.7	141
Children	26.3	36.8	36.8	19
Relatives	18.6	30.5	50.8	59
Pearson Chi-square= 19.942 df.= 6 P-value < 0.05				

3.Reason of migration

Family care	15.2	45.0	39.7	151
Non-care	36.8	31.6	31.6	19
Need to access medical services	26.7	33.3	40.0	15
Work	12.1	51.6	36.3	91

Pearson Chi-square= 9.46 df.= 6 *P*-value > 0.05

5.Time stay in new destination

6 month – 1 years	12.5	47.9	39.6	48
1- 5 years	12.7	45.5	41.8	134
More than 5 years	23.4	44.7	31.9	94

Pearson Chi-square= 5.934 df.= 4 *P*-value > 0.05

6.Level of preparation before migrating

Low	27.6	53.7	18.7	123
Medium	10.8	47.1	42.2	102
High	0.0	23.5	76.5	51

Pearson Chi-square=59.506 df.=4 *P*-value < 0.05

Social and environment factors

1.Level of daily activity

Low	31.1	43.2	25.7	74
Medium	13.4	54.4	32.2	149
High	3.8	24.5	71.1	53

Pearson Chi-square= 43.609 df.= 4 *P*-value < 0.05

2.Household roles

Low	42.3	46.2	11.5	26
Medium	26.6	56.4	17.0	94
High	5.8	39.1	55.1	156

Pearson Chi-square=59.036 df.= 4 *P*-value < 0.05

3.Health care behaviors

Low	41.2	45.6	13.2	68
Medium	8.4	48.4	43.2	190
High	5.6	16.7	77.8	18

Pearson Chi-square=57.727 df.= 4 *P*-value < 0.05

อภิปรายผล

การเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ของผู้สูงอายุ
ย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง กลุ่มตัวอย่างมีศักยภาพของ
การเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้อยู่ในระดับปานกลาง

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการย้ายถิ่นในช่วงการเป็น
ผู้สูงอายุ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของ
ร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัยที่เพิ่มสูงขึ้น การ
เปลี่ยนผ่านของช่วงวัยเหล่านี้เป็นภาวะ/ปัญหาของ
ผู้สูงอายุ และมีข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง

กับการทำงาน จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุย้ายถิ่นต้องมีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาทจึงสามารถเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้สูง ทั้งนี้เพราะรายได้ของผู้สูงอายุมีความเชื่อมโยงกับการมีสุขภาพของผู้สูงอายุ โดย World Health Organization (2014) พบว่า ผู้ที่มีรายได้สูงย่อมที่จะมีสุขภาพที่ดีเช่นเดียวกันผู้ที่มีรายได้ต่ำย่อมที่จะมีสุขภาพที่ไม่ดีตามไปด้วย เนื่องจากการบริโภคอาหาร การดูแลสุขภาพ การเข้ารับบริการทางการแพทย์ย่อมมีค่าใช้จ่าย สอดคล้องกับการศึกษาของ Mukda and Kuensman (2018) พบว่า สังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันผลการศึกษาสະท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่เคยอาศัยอยู่ในชุมชน หมู่บ้านในเขตเมือง ก่อนที่จะย้ายถิ่นถิ่นเข้าสู่เขตเมืองอีกครั้ง ยังคงเป็นผู้สูงอายุที่สามารถพึ่งตนเองได้สูง สอดคล้องกับการศึกษาของ Jadesadalug and Sangngern, (2018) พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเมืองยังคงเดินทางด้วยตนเอง ส่วนหนึ่งไม่ต้องการให้บทบาทในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ลดลง นอกจากนั้นผู้สูงอายุที่จะต้องย้ายถิ่นต้องมีการเตรียมตัวก่อนการย้ายถิ่น ผู้สูงอายุย้ายถิ่นที่มีการเตรียมตัวก่อนการย้ายถิ่นในระดับสูง มีส่วนทำให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่พึ่งตนเองได้ในระดับสูงในทิศทางเดียวกัน เป็นไปในทิศทางของการศึกษาของ Kim *et al.* (2003) พบว่าผู้สูงอายุฐานะดีที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไปในกรุงโซล เกาหลีใต้ มีการเตรียมตัวในการเลือกบ้านที่จะอยู่อาศัยหลังวัยเกษียณ โดยจะเลือกบ้านที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงโซล สามารถเดินทางออกไปยังชานเมืองได้สะดวก มีสภาพแวดล้อมที่น่ารื่นรมย์ สามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์ในการออกกำลังกาย รวมไปถึงบริการทางการแพทย์ที่เข้าถึงได้ง่าย การทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน การมีบทบาทในครัวเรือน และพฤติกรรมดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุย้ายถิ่น

มีความสัมพันธ์กับการเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งเองได้ กิจกรรมที่ผู้สูงอายุย้ายถิ่นได้กระทำส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพในครัวเรือน และกิจกรรมที่ตนเองสนใจ ในประเด็นนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Nakphu (2015) พบว่า ผู้สูงอายุที่สามารถพึ่งพาตนเองได้จะทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเองและมีความสุขจากการมองเห็นศักยภาพของตนเองและสามารถพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีพลพลังได้

ส่วนบทบาทของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุยังคงมีบทบาทในการสนับสนุนสมาชิกในครัวเรือน และตระหนักถึงหน้าที่ของผู้สูงอายุ เพราะหากไม่ได้ทำหน้าที่ จะทำให้ตนเองรู้สึกไม่สบายใจ (Pornsiripongse *et al.*, 2007) นอกจากนั้นการมีบทบาทในครัวเรือนของผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดี ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าตนเองไม่ถูกทอดทิ้งหรือถูกละเลย ขณะเดียวกันพฤติกรรมดูแลสุขภาพก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ของผู้สูงอายุย้ายถิ่น สอดคล้องกับการศึกษาของ Tamdee (2017) พบว่า ผู้สูงอายุต่างตระหนักถึงความสำคัญของสุขภาพ โดยการแสวงหาข้อมูลความรู้เรื่องสุขภาพเพื่อป้องกันไม่ให้ตนเองเกิดความเจ็บป่วย เช่นเดียวกับการศึกษาของ Saengprachaksakula (2015) พบว่า การออกกำลังกายจะทำให้ผู้สูงอายุมีความกระปรี้กระเปร่า และช่วยลดความตึงเครียดทางร่างกายและจิตใจ

สรุป

ตัวผู้สูงอายุย้ายถิ่นต้องให้ความสำคัญกับการมีกิจกรรมเพื่อที่จะช่วยให้ตนเองเป็นผู้สูงอายุที่ยังคงมีสุขภาพที่ดี ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับเพศ อายุ สถานภาพสมรส เศรษฐกิจและสังคม แบบแผนการย้ายถิ่น กิจกรรมในชีวิตประจำวัน และบทบาทในครัวเรือน นอกจากนั้นยังต้องมีการเตรียมตัวก่อนการย้ายถิ่นและเตรียมกิจกรรมเพื่อให้ตนเองได้ปฏิบัติภายหลังการย้ายถิ่น การเป็นผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้

ไม่เพียงแต่ลดการพึ่งพาจากสมาชิกในครัวเรือน ยังทำให้ตัวผู้สูงอายุรู้สึกว่ายังทำคุณประโยชน์ให้กับสมาชิกในครัวเรือน ชุมชน/สังคมที่ตนอยู่อาศัย รวมไปถึงช่วยส่งเสริมให้ภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุเป็นไปในทิศทางบวก ตลอดจนช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในสังคมที่ยังคงยึดติดกับภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุแบบเดิมให้ดีขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก และบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

- Bernard, A., and A. Pelikh. 2019. Distinguishing tempo and ageing effects in migration. *Demographic Research* 40 (44): 1291 – 1322.
- Jadesadalug, V. and K. Sangngern. 2018. Guidelines for the development of transport services for the elderly in Ratchathewi district, Bangkok. *Veridian E-Journal, Silpakorn University* (11)1: 3032-3047. (in Thai)
- Kaplan, L.D., M.T. Chahine, J. Susskind, and J.E. Searl. 1977. Spectral band passes for a high precision satellite sounder. *Applied Optics* 16(2): 322-325.
- Kim, O.H., H.B Kim and W.G. Kim. 2003. Impacts of seiner citizens lifestyle on their choices of elderly housing. *Journal of Consumer Marketing* 20(3): 210-226.
- Krejcie, R.V. and D.W. Morgan. 1970. Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement* 30(3): 607-610.
- Mukda, W. and W. Kuensman. 2018. Psychological and situational factors related to life quality development among the elderly in Nakhon Ratchasima province. *Journal of Community Development and Life Quality* 6(1): 1-10. (in Thai)
- Nakphu, T. 2015. Self-reliance, Health empowerment, health literacy and happiness of the elderly at Tambon Thap Yai Chiang in Amphoe Phrom Phiram, Phitsanulok province. *Journal of Social Science and Humanities* 41(1): 88-104. (in Thai)
- National Statistical Office. 2016. The survey of migration in Thailand 2015. Forecasting Statistical Office. National Statistical Office, Bangkok. (in Thai)
- Pornsiripongse, S., T. Bonnraksa, and S. Ruedeechamroen. 2007. Thai elders: Elders feel that they have prestige and worth. *Journal of Language and Culture* 26 (1-2):132-142. (in Thai)
- Saengprachaksakula, S. 2015. The determinants of Thai active aging level. *Songklanakarin Journal of Social Science and Humanities* 21(1): 139-167. (in Thai)
- Tamdee, P. 2017. Agency, Society and culture: Conditions promoting active ageing in older persons in Chiang

- Mai. Journal of Social Sciences (47) 2: 109–131. (in Thai)
- Tongdee, J., D. Rongmuang and C. Nakchatree. 2013. Health status and quality of life among the elderly in the southern border provinces of Thailand. Nursing Journal of the Ministry of Public Health (22)3: 88-99. (in Thai)
- United Nations. 2002. World Population Ageing 1950 – 2050. United Nations, New York.
- World Health Organization. 2014. Active Ageing a Policy Framework. Graphic Design, Geneva.
-